

Rūdolfs Rubenis, Mg.hist.

Latvijas Universitātes Muzeja krājuma glabātājs

Latviešu studentu korporācijas *Fraternitas Livonica* krāsu deķelis

LU Muzejs turpina pētīt LU Studentu akadēmisko mūža organizāciju apakškolekcijas krājuma priekšmetus, izvēloties latviešu studentu korporācijas *Fraternitas Livonica* krāsu deķeli. Šāda veida krāsu deķeli ir nēsājušas ievērojamas personības Latvijas un Latvijas Universitātes vēsturē, piemēram, Uldis Ģērmanis (vēsturnieks un publicists), Alfrēds Bīlmanis (Latvijas Ārlietu dienesta sūtnis trimdā ASV), Kārlis Straubergs (LU prorektors studentu lietās) un Eduards Berklavs (nacionālkomunists). Rubrikā analizēta *Fraternitas Livonica* saistība ar ievērojamajām personībām – Uldi Ģērmani un Eduardu Berklavu.

Krāsu deķeļa ideoloģiskais raksturojums

Latviešu studentu korporācijas *Fraternitas Livonica* krāsu deķelis (foto autors: Rūdolfs Rubenis, LU Muzeja krājums)

Krāsu deķelis sastāv no **trikolora**, kas atbilst 1812. gadā Jēnas universitātē pieņemtajam studentu korporāciju komānam (likumkodeksam). Šis likumkodekss nosaka trikolora lietošanu studentu korporācijām, kuru universitātes ir pieņēmušas Jēnas komānu.¹ *Fraternitas Livonica* krāsu deķeļa trikoloru veido **gaiši zilā, violetā un zelta krāsa**. Gaiši zilā simbolizē skaidrību, violetā ilgas un tiekšanās pēc sasniegumiem un zelts garīgās vērtības. Gaiši zils-violets-zelts rotā arī studentu korporācijas krāsu lentes, karogu un ģerboni (vapeni).²

Atbilstoši šo krāsu simboliskajai nozīmei ir jāizceļ atsevišķu personu ieguldījums Latvijas valstij. Piemēram, Uldis Ģērmanis ļoti aktualizēja **latvietības**

jautājumu, kad Latvija bija PSRS okupēta. Savā publicistikā viņš skaidroja latviešu tautas sarežģīto stāvokli vēsturiskajās krustcēlēs, piemēram, Pirmajā pasaules karā, kad norisinājās latviešu strēlnieku cīņas Austrumu frontē. 1974. gadā U. Ģērmanis par šo tematiku aizstāvēja doktora disertāciju vēsturē Stokholmas universitātē, kurā analizēja latviešu strēlnieku fenomenu Pirmajā pasaules karā un Krievijas pilsoņu karā, uzsverot Jukuma Vācieša personības pretrunīgo vērtējumu Latvijas un Krievijas vēsturē.³ Pats U. Ģērmanis pēc pārliecības bija **stingrs latviešu**

¹ Pozņaka, Annija., Rubenis, Rūdolfs. Neaizmirstamās biogrāfijas: Rūdolfs Jurciņš un Beveronija.

<https://www.lu.lv/muzejs/par-mums/zinas/zina/t/65653/>

² Rāčenis, Aleksandrs. *Fraternitas Livonica* ārējās nozīmes. No: Zaļais, Arnolds (galv. red.). *Fraternitas Livonica (1926-1976)*. *Fraternitas Livonica* t/l Prezidijs: Rota Press-Latvju grāmata. 1976, 29. lpp.

³ Zaļais, Arnolds. *Livoniķu saime Rietumeiropā*. No: Zaļais, Arnolds (galv. red.). *Fraternitas Livonica (1926-1976)*. *Fraternitas Livonica* t/l Prezidijs: Rota Press-Latvju grāmata. 1976, 211. lpp.

nacionālists, bet tajā pašā brīdī konstruktīvi izprata latviešus PSRS okupētajā Latvijā.⁴ Trimdas latvieša nopelns ir neatkarīgas Latvijas valsts idejas uzturēšana, kad latviešu tautu bija sašķēlis “dzelzs priekšgars.”⁵ U. Ģērmanis atbilda *Fraternitas Livonica* trikoloram - U. Ģērmanis nebaidījās paust viedokli, kas izsauca negaidītu reakciju no PSRS puses (gaiši zils), aktīvs darbs pie neatkarīgās Latvijas valsts idejas saglabāšanas latviešos caur vēstures pētniecisko prizmu (violēts) un Latvijas vēstures zinātnes attīstība laikā, kad tā Latvijā bija pakļauta PSRS ideoloģiskajai cenzūrai (zelts)⁶

Uldis Ģērmanis, uzstājoties Kurzemes 40 gadu atceres sarīkojumā "Kurzeme - cerību zeme". Stokholma, 19.05.1985. (Foto autors: Fricis Forstmanis. Avots: Gunas Frost Ģērmanes privātais arhīvs)
<https://enciklopedija.lv/skirklis/116455-Uldis-%C4%A2%C4%93rmanis>

Nacionālkomunisma un korporatīvisma sarežģītās attiecības

Lasītājam šķitīs paradoksāli, ka komunisti (lai gan ar latvisku seju) ir piederīgi pie latviešu studentu korporācijas. Viens no studentu korporāciju ideoloģijas elementiem ir **antikomunisms**, kas nostiprinājies Latvijas Neatkarības kara laikā (1918-1920), kad virkne korporantu, sevišķi **Atsevišķās Studentu rotas** sastāvā (vēlāk Studentu bataljonā), iesaistījās karadarbībā pret boļševiku (komunistu) dibināto Sarkano armiju. Korporanti bija naidīgi noskaņoti pret boļševismu, kas bija izvērsis t.s. sarkano terorismu Latvijas teritorijā.⁷ Antikomunismu turpināja mantot trimdas laikā, un, atjaunojoties studentu korporāciju darbībai Latvijā, tas joprojām ir saglabājies korporantu apziņā.

Tomēr studentu korporāciju antikomunisms ir saistīts ar **latvietību**, kas PSRS okupācijas apstākļos bija apdraudēta sakarā ar 1941. un 1949. gadu deportācijām un sekojošo padomju migrantu ieplūšanu no citām PSRS republikām industrializācijas un militarizācijas nolūkos. Latvietības jautājumu turēja spēkā studentu korporācijas trimdā, cenšoties trimdas latviešu studentos **nostiprināt neatkarīgās Latvijas valsts ideju un latviešu valodu kā dzimto**

⁴ Ģērmanis, Uldis. *Zili stikli, zaļi ledi: Rīgas piezīmes (2. iespiedums)*. Stokholma: Grāmatu draugs. 1968, 265.-266. lpp.

⁵ Liepiņš, Didzis. Cīnītājs pret latviešu politisko vientiesību. No: Amolis, Jānis., Auce, Agris (red.). *Piemini Uldi Ģērmani*. Rīga: Fraternitas Livonica Filistru biedrība. 2017, 46. lpp.

⁶ Ģērmanis, Uldis. *Zili stikli, zaļi ledi: Rīgas piezīmes (2. iespiedums)*, 263.-264. lpp.

⁷ Počs, Marģers., Rubenis, Rūdolfs. *Virtuālā izstāde "Talavija līdzās Latvijai"*. Rīga: LU Muzejs.
https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/LU.LV/Apaksvietnes/Izstrade/Muzejs/talavija_izstade.pdf

valodu.⁸ Tomēr latvietības jautājums sāka arī aktualizēties pašā okupētajā Latvijā, kad 20. gs. 50. gadu otrajā pusē E. Berklavs iesaistījās par t.s. “sociālismu ar latvisko seju” jeb uzsāka berklavismu. Tas nozīmēja, ka Latvijas PSR priekšroka tiktu dota latviešiem un latviešu valodai, kā arī tiktu samazināts padomju migrantu ieplūdums no citām PSRS republikām. E. Berklavs bija Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētāja vietnieks, kuram nebija pieņemama padomju varas veiktā pārkrievošanas politika. Tomēr viņš nebija pirmais padomju politiķis, kurš aktualizēja pārkrievošanas draudus nekrievu tautām PSRS.⁹

PSRS iekšlietu ministrs Lavrentijas Berija, būdams viens no Josifa Staļina “asiņainajiem rokaspuišiem” jeb staļinisma represīvās politikas ietekmīga persona, bija kritiski noskaņots pret pārkrievošanas politiku un padomju impērisko politiku nekrievu PSRS republikās. Abiem bija kritisks viedoklis pret pārkrievošanu¹⁰, taču E. Berklavs kritiski uztvēra L. Berijas labvēlību pret nekrievu tautām kā mēģinājumu tikt pie varas pēc J.Staļina nāves.¹¹

E. Berklavam sakari ar *Fraternitas Livonica* veidojās lēni un pakāpeniski, kas sākās ar t.s. **17 komunistu vēstuli**, kas 1972. gadā caur trimdas latviešiem Zviedrijā tika izplatīta pa visu pasauli, it sevišķi PSRS satelītvalstīs un ārpus padomju bloka valstu komunistiskajās partijās. E. Berklavs ar saviem dombiedriem (citiem nacionālkomunistiem) brīdināja, ka PSRS ir impēriskas valsts, kas slēpjas aiz antiimperiālisma un internacionālisma saukļiem.¹² 17 komunistu vēstuli publicēja latviešu sociāldemokrāti Zviedrijā laikrakstā *Brīvība*, kurai bija sakari ar U. Ģērmani. U. Ģērmanis par 17 komunistu vēstuli **rakstīja zviedru laikrakstā *Dagens Nyheter***, panākot tās izplatību visā Zviedrijā un ārzemēs.

Pašu 17 komunistu vēstuli 1971. gadā slepus no PSRS okupētās Latvijas uz Zviedriju un visu pasauli **izplatīja *Fraternitas Livonica*** korporants un E. Berklava drauga Jāņa Pormaļa dēls Artūrs Pormalis no ASV, kurš to nodeva trimdas latviešu sovjetologam un *Fraternitas Livonica* korporantam Andrim Trapānam. **17 komunistu vēstuli J. Pormalis iebāza slepus kabatā** A. Pormalim, kad Rīga Sporta pilī notika cilvēku drūzmēšanās. Šāda rīcība bija izdevīga, lai izvairītos no PSRS VDK ziņotājiem.¹³ Neskatoties uz E. Berklava cīņu pret pārkrievošanu, viņš **neatbalstīja Latvijas neatkarības atjaunošanu no PSRS**. Viņš tikai gribēja, lai padomju vara pārtrauc pārkrievojot okupēto Latviju, kā arī viņš pats bija uzticams komunisma ideoloģijai citādākā skatījumā.¹⁴

⁸ Tauber, Joachim. Länderbericht: 1956 im Baltikum. Im: Grünbaum, Robert., Tuchscheerer, Heike (Hrsg.). 1956: *Aufbruch im Osten*. Berlin: Metropol Verlag. 2017, Seite 85

⁹ Berklavs, Eduards. *Zināt un neaizmirst*. Rīga: Preses nams. 1998, 117. lpp.

¹⁰ Berija, Sergo. *Berija – mans tēvs: Kremļa aizkulises*. Rīga: Apgāds “ATĒNA”. 2006, 414. lpp.

¹¹ Berklavs, Eduards, 116. lpp.

¹² Jundzis, Tālavš. Nevardarbīgā pretošanās padomju un nacistiskajam režīmam Latvijā (1940-1986). No: *Nepārtrauktības doktrīna Latvijas vēstures kontekstā*. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmijas Baltijas stratēģisko pētījumu centrs. 2017, 143. lpp.

¹³ Amols, Jānis. Izcils nacionālās pretestības paraugs. No: Puisāns, Tadeušs (red.). *Okupācijas varu nodarītie postījumi Latvijā (1940-1990): Rakstu krājums*. Stokholma, Toronto: Daugavas vanagu centrālās valdes izdevums. 2000, 463. lpp.

¹⁴ Jundzis, Tālavš, 138. lpp.

E. Berklava uzņemšana *Fraternitas Livonica* - draudzības žests un pateicība par nopelniem latvietības aizsargāšanā

Eduards Berklavs manifestācijā Daugavmalā pēc Neatkarības deklarācijas pieņemšanas. Rīga, 04.05.1990 (Foto autors: Uldis Briedis)
<https://enciklopedija.lv/skirklis/40194-Eduards-Berklavs>

20. gs. 80. gadu beigās sākoties **PSRS demokratizācijai** (*Perestroika* un *Glasnostj*), latvietības jautājums kļuva aktuālāks, jo padomju varai liberalizējoties pieauga pilsoniskais spiediens no sabiedrības puses.¹⁵ 1988. gada 6. jūlijā nodibinājās Latvijas Nacionālās Neatkarības kustība (LNNK), kuras viens no dibinātājiem bija E. Berklavs. Šajā laikā E. Berklavs sāka atklāti **aizstāvēt ideju par neatkarīgās Latvijas**

Republikas atjaunošanu no PSRS, kas 1940. gadā bija okupējusi un anektējusi Latvijas valsti.¹⁶ No nacionālkomunista viņš kļuva par **stingru antikomunistu un nacionāldemokrātu**, kura pārstāvētā LNNK gāja daudz tālāk nekā Daiņa Īvana vadītā Latvijas Tautas fronte, kas sākumā atbalstīja

Latvijas PSR suverenitātēs nostiprināšanu PSRS demokratizācijas ietvaros, nevis faktisku Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu.¹⁷ PSRS vājinoties un sabrūkot 1991. gadā, *Fraternitas Livonica* atsāka Latvijā darboties pilnveidīgi. 1992. gadā U. Ģērmanis uzaicināja E. Berklavu kļūt par ***Fraternitas Livonica* goda vecbiedru (goda filistru)**, ņemot vērā viņa ieguldījumu cīņā par latvietības saglabāšanu PSRS okupācijas apstākļos. U. Ģērmanis motivēja E. Berklavu iestāties, skaidrojot, ka pie šīs studentu korporācijas piederīgi ir Alfrēds Bīlmanis, Latvijas sūtnis ASV trimdas laikā, un Kārlis Straubergs, LU prorektors studentu lietās. Šīs nosauktās personas arī **cīnījās par latvietības saglabāšanu trimdā**, kad to apdraudēja PSRS okupācija. E. Berklavs piekrita, un tika uzņemts *Fraternitas Livonica* korporantu rindā. Līdz savai nāvei 2004. gadā, E. Berklavs piedalījās savas studentu korporācijas aktivitātēs, piemēram, piedalījās 18. novembra gājienā no LU galvenās ēkas uz Rīgas brāļu kapiem, neskatoties uz savu vecumu; svarīgi atzīmēt, ka viens no 18. novembra gājiena maršrutiem ir Brīvības iela, kur atrodas E. Berklava dzīvoklis, gar kuru iet garām Latvijas studentu akadēmiskās mūža organizācijas. Atbilstoši *Fraternitas*

¹⁵ Rubenis, Rūdolfs. *Mēneša priekšmets: Latvijas Tautas frontes piemiņas plāksne*. Rīga: LU Muzejs.
<https://www.lu.lv/muzejs/par-mums/zinas/zina/t/61991/>

¹⁶ Pētersone, Baiba. Neuzticības ģeneoloģija. Latvijas neatkarības kustības, to sadarbība un savstarpējās pretrunas. No: Škapars, Jānis (sast.). *Baltijas brīvības ceļš: Baltijas valstu nevardarbīgas cīņas pieredzes pasaules kontekstā*. Rīga: Zelta grauds. 2005, 96. lpp.

¹⁷ Rubenis, Rūdolfs. *Mēneša priekšmets: Latvijas Tautas frontes piemiņas plāksne*. Rīga: LU Muzejs.
<https://www.lu.lv/muzejs/par-mums/zinas/zina/t/61991/>

Livonica tikoloram, E. Berklavs atklāti aizstāvēja latvietību PSRS okupācijas apstākļos (gaiši zils), latviešu valodas pašpietiekamība un Latvijas neatkarības atjaunošana (violets) un jaunās paaudzes korporantu iedvesmošana ar patriotismu (zelts).

Izmantotie avoti un literatūra

1. Amols, Jānis. Izcils nacionālās pretestības paraugs. No: Puisāns, Tadeušs (red.). *Okupācijas varu nodarītie postījumi Latvijā (1940-1990): Rakstu krājums*. Stokholma, Toronto: Daugavas vanagu centrālās valdes izdevums. 2000, 459.-471. lpp.
2. Berija, Sergio. *Berija – mans tēvs: Kremļa aizkulises*. Rīga: Apgāds “ATĒNA”. 2006, 559 lpp.
3. Berklavs, Eduards. *Zināt un neaizmirst*. Rīga: Preses nams. 1998, 456 lpp.
4. Ģērmanis, Uldis. *Zili stikli, zaļi ledi: Rīgas piezīmes (2. iespiedums)*. Stokholma: Grāmatu draugs. 1968, 318 lpp.
5. Jundzis, Tālavs. Nevardarbīgā pretošanās padomju un nacistiskajam režīmam Latvijā (1940-1986). No: *Nepārtrauktības doktrīna Latvijas vēstures kontekstā*. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmijas Baltijas stratēģisko pētījumu centrs. 2017, 124.-145. lpp.
6. Liepiņš, Didzis. Cīnītājs pret latviešu politisko vientiesību. No: Amolis, Jānis., Auce, Agris (red.). *Piemini Uldi Ģērmani*. Rīga: Fraternitas Livonica Filistru biedrība. 2017
7. Pētersone, Baiba. Neuzticības ģeneoloģija. Latvijas neatkarības kustības, to sadarbība un savstarpējās pretrunas. No: Škapars, Jānis (sast.). *Baltijas brīvības ceļš: Baltijas valstu nevardarbīgas cīņas pieredzes pasaules kontekstā*. Rīga: Zelta grauds. 2005, 95.-105. lpp.
8. Počs, Marģers., Rubenis, Rūdolfs. *Virtuālā izstāde “Talavija līdzās Latvijai”*. Rīga: LU Muzejs. https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/LU.LV/Apaksvietnes/Izstrade/Muzejs/talavija_izstade.pdf
9. Pozņaka, Annija., Rubenis, Rūdolfs. Neaizmirstamās biogrāfijas: Rūdolfs Jurciņš un Beveronija. <https://www.lu.lv/muzejs/par-mums/zinas/zina/t/65653/>
10. Rācenis, Aleksandrs. *Fraternitas Livonica* ārējās nozīmes. No: Zaļais, Arnolds (galv. red.). *Fraternitas Livonica (1926-1976)*. Fraternitas Livonica t/l Prezidijs: Rota Press-Latvju grāmata. 1976.
11. Rubenis, Rūdolfs. *Mēneša priekšmets: Latvijas Tautas frontes piemiņas plāksne*. Rīga: LU Muzejs. <https://www.lu.lv/muzejs/par-mums/zinas/zina/t/61991/>
12. Tauber, Joachim. Länderbericht: 1956 im Baltikum. Im: Grünbaum, Robert., Tuchscheerer, Heike (Hrsg.). *1956: Aufbruch im Osten*. Berlin: Metropol Verlag. 2017, Seite 85-100;
13. Zaļais, Arnolds. Livoniķu saime Rietumeiropā. No: Zaļais, Arnolds (galv. red.). *Fraternitas Livonica (1926-1976)*. Fraternitas Livonica t/l Prezidijs: Rota Press-Latvju grāmata. 1976.